

Hudební občasník plzeňské diecéze



PŘEHLÍDKA AMATÉRSKÝCH VARHANÍKŮ



V sobotu 27. 6. 2009 se již potřetí konala v Plzni Přehlídka amatérských varhaníků. Letos se ho zúčastnilo 32 varhaníků všech věkových skupin i se svými pedagogy - Markétou Schley Reindlovou, Přemyslem Kšicou z Prahy, Janem Esterlem a Miroslavem Pšeničkou, který celou akci zajišťoval i organizačně. Letos se přehlídka konala v kostele sv. Jana Nepomuckého na rekonstruovaném nástroji bratří Paštiků (1915/2005, III/52, elektropneu).

V programu jsme vyslechli drobné i rozměrnější skladby klasiků varhanní literatury, duchovní písně, žalmy i ordinária katolické liturgie. Jednotlivé bloky byly uspořádány jako mše, takže jednotlivá čísla na sebe logicky navazovala jako při jejich praktickém provozování.

Pořádající společnost Ars Christiana, o.p.s. z Plzně ústy svých zástupců ocenila vysokou účast účinkujících, kteří reprezentují ještě daleko větší společenství muzikantů, kteří bez jakékoliv finanční podpory poctivě slouží na poli liturgické hudby v našich kostelích, věnují tomu své

úsilí, volný čas i prostředky. Ne vždy mají pro to podmínky jednoduché či pohodlné, uvedme například dopravu po venkovských farnostech zvláště v zimním období, někdy problematické zastupování při nemoci, dovolené, atd.

Po skončené přehlídce se účastníci přesunuli do budovy Arciděkanství v bývalém františkánském klášteře k odborným diskusím při výborném občerstvení. I za to patří pořadatelům dík.

Nakonec čekalo na všechny hosty velké překvapení. K této příležitosti bylo přichystáno slavnostní otevření „Muzea podivností“. Zcela v duchu cimrmanovských badatelů se odvíjela úvodní přednáška ředitele muzea Miroslava Pšeničky a následné praktické předvedení „univerzálního dvoufázového pneumatického varhanního generátoru 13kW“. To byl hlavní exponát unikátní sbírky jinak na první pohled běžných předmětů, ale vždy teprve důkladným vědeckým zkoumáním byla doložena jejich historická hodnota v oboru varhan.

Více již nebudu prozrazovat, protože muzeum bude otevřeno jen organizovaným skupinám při zvláštních příležitostech. Doufejme, že tomu tak bude i při další Přehlídce amatérských varhaníků 12. 6. 2010.

Tímto netradičním způsobem bylo tedy zakončeno letošní setkání a budíž to další motivací pro ty, kteří letos do Plzně nedorazili! Ještě jednou děkujeme!

Jaroslav Brož, Plzeň

RORÁTY PRO 150

Roráty zněly v Boru u Tachova v podání 150ti hlasů

Pravidelné podzimní Setkání chrámových sborů plzeňské diecéze zahájilo druhé desetiletí této tradice. 11. ročník setkání proběhl v sobotu 10. října v chrámu sv. Mikuláše v Boru u Tachova. Zúčastnilo se 14 sborů a schol z nejrůznějších koutů naší diecéze, nejrůznějšího věkového složení. Setkání bylo zahájeno mší sv. celebrovanou biskupem Františkem Radkovským a doprovázenou gregoriánským chorálem. Přehlídka jednotlivých sborů proběhla v tradičně přátelském duchu a jako každoročně vyvrcholením setkání byl závěrečný společný koncert všech zúčastněných zpěváků. Jeho repertoár byl ale zcela netradiční. Chrámovou lodí zněly v podání stopadesátičlenného hudebního tělesa, které mělo první a poslední příležitost ke společné zkoušce ten den dopoledne, roráty – nádherné mariánské zpěvy za instrumentálního doprovodu souboru Ritornello a pod vedením Michala Pospíšila. Zpěv, který se nesl důstojnými prostorami chrámu, nenechal nikoho na pochybách, jaká je škoda, že tyto písně upadly mnohdy v zapomnění, a jak je dobře, že dnes jsou zejména v době adventní opět probouzeny k životu.

Mgr. Alena Ouředníková
tisková mluvčí, Biskupství plzeňské

Fotografie ze setkání najdete na následující straně

Plzeňští na Svaté Hoře

Je to již nějaký ten pátek nazpět, co se nás Kurz pro amatérské chrámové hudebníky plzeňské diecéze zúčastnil týdenního intenzivního kurzu na Svaté Hoře u Příbrami. Přesto tento týden, po všech stránkách intenzivní, stále zůstává v živé paměti všech zúčastněných. Dojmy, zážitky a postřehy z tohoto vydařeného týdne sepsala nejmladší účastnice plzeňského kurzu Terezie Anežka Matějková.

Intenzivní varhanní kurz se konal 13-19. července. Byli jsme všichni svorně ubytováni v exercičním domě blízko baziliky, a tak jsme mohli nasát místní atmosféru poutního místa. Celý kurz se nesl v rozverném tónu komorního áčka, aneb podle slov paní Reindlové: „Nejsme na dětském táboře.“

Každý z nás si zde určitě našel něco, co se mu líbilo, a na co rád vzpomíná. Ať to bylo rozverné povídání pátera Matějky, který odolával mým všetečným otázkám, nebo výuka Gregoriánského chorálu a i pokus o jeho zapsání (ještě den bych trénovala a možná bych to i napsala:D). Velmi pro nás přínosné bylo povídání pana Pšeničky, který se nám snažil vštěpit správné hraní ordinárií. Dokonce celou sobotu se nám věnoval pan Šmolík, který zastoupil paní Reindlovou (která měla koncert) a nacvičil s námi mši. Odpoledne jsme nastartovali své bujně oře (já ne, ale pár lidí, kteří je měli ustájené, ano) a vyjeli jsme se kouknout na

okolní varhany. Toccatu a fugu D-moll v opuštěném kostele řadím k největším zážitkům týdne (děkujeme Tondo ☺). Ale ani organologie nezůstala zapomenuta a ihned po našem příjezdu se nás ujal pan Reindl.

Ale správný den začíná přece ranními chválami. Každé ráno jsme se shromáždili a s doprovodem pana Šmolíka jsme chválili našeho Pána ranním zpěvem. Uznávám, že po ránu to bylo maličko rozpačité, obzvláště, když jste ráno zaspali. (Mám podezření, že moje a Veroniky ranní sprinty byly pověstné). O to více jsme měli radost ze snídaně. I když vím, že padlo pár připomínek na místní kuchyni, přeci jen snídaně byly nezapomenutelné a všichni hned pookřáli.

I když byl kurz velmi intenzivní a možná čtenář pochybuje, jestli jsme měli i čas pro sebe... Věřte, měli. Bylo zajímavé pozorovat, jak si každý užíval svých chviliek volna. Někdo zvolil probádat celý komplex Svaté Hory, někdo běžel prozkoumat, kde že to vlastně tady mají krytý bazén a někdo jen tak lenošil. A někdo šel hrát na varhany. Místní kostelník byl velmi tolerantní pán, který nás vždy pustil trénovat.

Jak už jsem říkala všem svým blízkým, byl to nejkrásnější týden mého dosavadního života. Může za to určitě i sobotní spaní v konferenční misnosti (za to může mūra a jeden podezřelý zloděj). Myslím, že určitě patří veliký dík našim



profesorům a všem, kteří se o nás tak dobře postarali. A také všem lidem, kteří se zúčastnili mše a nešpor, které byly vrcholem našeho působení na Svaté Hoře. Doufám, že příští intenzivní kurz bude ještě lepší než dosavadní a že si konečně vysloužíme i jinou přezdívku než hihňalky. ☺

Terezie Anežka Matějková



Tentokrát představíme diametrálně rozdílný nástroj od toho, který jsme popisovali minule. Půjde též o varhany nanejvýš významné, romantické, které jsou pro své zvukové kvality používány nejen pro liturgické účely, ale hojně i ke koncertním účelům. Jsou již ve špatném technickém stavu a netrpělivě čekají na své restaurování. Někteří milovníci varhan již tuší, že se jedná o varhany kostela sv. Mikuláše v Chebu.

Městský kostel sv. Mikuláše byl vždy důležitým centrem duchovní hudby a chloubou bohatého města Chebu. Není proto divu, že první zmínka o existenci varhan v tomto kostele pochází již z r. 1427. Z archivních pramenů se dozvídáme o dalších dvou nástrojích, z nichž varhany z r.1552 byly vysoko hodnoceny ještě po stech letech. Velký požár poničil r.1809 celý kostel včetně všech dosud existujících varhan. Po požáru přistoupilo město pravděpodobně k provizornímu řešení, kdy veškerý hudební provoz zajišťovaly až do konce 19.století malé varhany a čtyřrejstříkový varhanní positiv.

Od r.1890 probíhaly v kostele rozsáhlé renovace, jejich završením měla být stavba nových, velkých a hodnotných varhan. Podle archivních dokumentů věnovala městská rada, která byla patronem kostela a investorem renovací, výběru varhanáře velkou péči. Pro získání reprezentačního nástroje nešetřila finančními prostředky. K účasti na výběrovém řízení vyzvala nejznámější varhanářské firmy tehdejšího Rakouska – Uherska, firmy Rieger z Krnova, Kaufman z Vídně a Mauracher ze Sankt Florianu u Lince. Nabídku předložil i místní mladý varhanář Martin Zaus. Všechny čtyři návrhy poslali městští radní evropské hudební autoritě, řediteli varhanní školy a hudebnímu skladateli F. X. Haberlovi do Regensburgu. Ten vypracoval hodnocení, z kterého je zřejmé, že nejvíce straní chebskému varhanáři. M. Zausovi pomohlo k získání této zakázky také vynikající dobrozdání, které vypracoval profesor pražské konzervatoře Josef Foerster na právě dokončené Zausovy varhany v chebské synagoze.

Smlouvu na postavení nových varhan podepsal Zaus 23. 12. 1893. Jejich celková cena činila 11 000 zlatých rakouské měny. Dubovou varhanní skříň navrhl kanovník a vikář při dómu v Regensburgu Georg Dengler, návrh zrevidoval známý pražský stavitel Josef Mocker, mimo jiné autor přestavby chrámu sv.Víta v Praze a sv.Bartoloměje v Plzni. Na kolaudaci varhan, která proběhla 1. 10. 1894 si městská rada pozvala profesora varhan na vídeňské konzervatoři, hudebního skladatele Josefa Vocknera. Ten vypracoval rozsáhlé hodnocení, kde kolaudované varhany označil jako jednu z nejpovede-

nějších varhanářských prací nové doby. Vyzdvihl impozantní varhanní skříň i ušlechtilou intonaci píšťal.

Až do konce Zausova života se dostalo varhanám náležitá péče. M. Zaus zemřel v roce 1905 ve svých 43 letech. Za svůj krátký život postavil mnoho dalších varhan, žádné z nich se ale s chebskými varhanami nemohou měřit velikostí, významem, ani kvalitou.

První dispoziční zásah do varhan se uskutečnil v r. 1911. Provedla jej varhanářská firma Markus a Zeidler z Mariánských Lázní. Varhanář Anton Mauracher z Kraslic rozšířil r. 1927 III. manuál o tři rejstříky.

Systém vzdušnic je kuželkový, hrací traktura I. a II. manuálu je konstruována pomocí tzv. Barkerovy páky, jde vlastně o mechanickou trakturu s pneumatickými posilovači. Traktura III.manuálu a pedálu je čistě mechanická. Dodatečně Mauracherem přistavená vzdušnice k III.manuálu je ovládaná pneumaticky. Rejstříkové traktury všech strojů jsou pneumatické. Nástroj má celkem 45 znějících rejstříků z toho v I. manuálu je 15 rejstříků, ve II. manuálu a pedálu po 9 rejstřících a ve III. manuálu 12 rejstříků umístěných v žaluziové skříni.

Z pomocných zařízení je zde k dispozici 6 pevných kombinací, rejstříkové crescendo a Tremolo na III. manuálu. Rozsah manuálových klávesnic je C – f3 (54 tónů), rozsah pedálové klávesnice C – d1 (27 tónů).

Spojky jsou mechanické, ovládané dlouhými úzkými míšky. Spojky manuálové, tj. I/III, II/III, I/II jsou umístěny ve varhanní skříni za Barkerovými pákami, spojky pedálové, tj. I/P a II/P pak v hracím stole. Rejstříkový ovlá-

C h e b

dač „Collectiv coppel“ zapíná současně spojky I/II, II/III a I/P.

V postamentu varhanní skříně jsou umístěny dva velké záhybové zásobníkové měchy, pod každým z nich jsou dva čerpací klínové měchy. Šlapadla dvojice čerpacích měchů jsou spojena pomocí táhel s vahadlem, takže každý ze 2 kalkanů mohl šlapat střídavě oběma nohama. Šlapadla jsou umístěna zezadu varhan poblíž západního okna kúru. Dnes je v zadním prostoru varhan umístěn elektrický ventilátor, který fouká vzduch do obou zásobníkových měchů. Každý z nich je opatřen vlastním regulátorem. Mezi zásobníkovými měchy je umístěn menší vyrovnávací měch, který je dnes vyřazen z funkce.

Závěrem lze konstatovat, že Zausovy varhany v kostele sv. Mikuláše v Chebu patří k pozoruhodným nástrojům z období pozdního romantismu. Jako jeden z mála velkých romantických nástrojů si zachoval téměř původní hodnotnou dispoziční. Vyniká nejen bohatstvím zvukových barev, ale je velmi zajímavý i po konstrukční stránce a kvalitou z hlediska použitého materiálu. Jsou zde zřejmě vlivy francouzského varhanářství, se kterými se ve střední Evropě setkáváme v té době jen ojediněle.

Krásný zvuk tohoto nástroje oceňují naši i zahraniční varhaníci, kteří měli a mají možnost na něm koncertovat při tradičním Chebském varhanním létě. V tomto roce se konal již jeho 13. ročník.



Hrací stůl varhan v kostele sv. Mikuláše v Chebu

ADVENT A VÁNOCE V KATEDRÁLE

Srdečně vás zveme na sérii adventních a vánočních koncertů, které se budou konat v katedrále sv. Bartoloměje v Plzni.

ADVENTNÍ PŮLHODINKY

Již se stalo tradicí, že na každou adventní neděli mají plzeňané možnost se zastavit v katedrále sv. Bartoloměje a vyslechnout čtení z Bible a varhanní improvizace, inspirované adventní tematikou. Letos se nám představí tyto varhanníci:

29. 11. - Miroslav Pšenička - regenschori katedrály sv. Bartoloměje v Plzni

6. 12. - Jakub Janšta - regenschori chrámu sv. Františka v Praze (U Křížovníků)

13. 12. - Jaroslav Tůma - docent varhanní hry na Hudební fakultě AMU v Praze

20. 12. - Jaroslav Vodrážka - emeritní profesor Konzervatoře v Praze

Adventní půlhodinky začínají vždy v 15:00.

RORÁTY

V pondělí 30. listopadu v 19:00 se v kated-

rále sv. Bartoloměje uskuteční koncertní provedení starobylých adventních zpěvů „rorátů“ v provedení souboru Ritornello pod vedením Michaela Pospíšila, který se zabývá interpretací staré hudby na dobové nástroje.

Rorátní zpěvy budou znít katedrálou také o každé adventní neděli při mši svaté v 6:45 ráno. Zpívají a hrají členové Literátského bratrstva.

VÁNOČNÍ KONCERTY

Na Štědrý den o půlnoci zazní v katedrále sv. Bartoloměje v rámci půlnoční bohoslužby Česká mše vánoční Jakuba Jana Ryby, při které vystoupí spojené plzeňské sbory, orchestr i sólisté.

Během následujících tří svátečních dnů se budou vždy od 18:00 konat v katedrále sv. Bartoloměje další pro posluchače zajímavé hudebně-liturgické akce :

25. 12. - Sváteční nešpory s účastí biskupa Mons. Františka Radkovského

26. 12. - Slavnostní vánoční koncert,

hraje soubor Ritornello Michnova vánoční mše „Již Slunce z Hvězdy vyšlo“

27. 12. - Benefiční varhanní koncert na podporu generální opravy varhan U Františkánů - hraje Christian Pšenička O.Praem

D. Buxtehude chorální fantasie „Nun freut euch lieben Christen.“, J. S. Bach Preludium Es dur, Pastorely, improvizace

Sérii adventních a vánočních koncertů v katedrále sv. Bartoloměje pořádá obecně prospěšná společnost Ars Christianum za podpory Úřadu městského obvodu Plzeň 3

Srdečně zve

MgA. Miroslav Pšenička

- regenschori katedrály sv. Bartoloměje

Mgr. et Mgr. Petr Blažek

- ředitel Ars Christianum o. p. s

RORÁTY PŘI LITURGII

I letošní rok budeme zpívat v katedrále sv. Bartoloměje, stejně jako v letech minulých, při nedělní mši svaté v 7.00, roráty. Zpěv těchto nádherných rorátních zpěvů, při této ranní mši sv., během adventu, se stal již tradicí. Je písemně doloženo, že na plzeňském kúru působil v minulých dobách několik literátských bratrstev. Tyto spolky „ctihodných měšťanů“, jak sami sebe nazývali, měly za cíl „chválit Boha zpěvem a vzdávat mu tímto chválu“. Je téměř jisté, že jednou z forem, které literáti provozovali, byly i roráty. Všichni, kdo si roráty s námi přijdete zazpívat, jistě uznáte, že tyto zpěvy jsou hodny pozornosti a stojí za to, aby člověk i přes všechnu svou pohodlnost vstal v neděli velmi brzo a spěchal chválit Pána a jej oslavoval, tímto vznešeným způsobem. Ostatně, naši předkové na roráty vstávali o hodně dříve, jak to dokládá i tato zmínka z Hradce Králové: „po celý advent zvonili před 7 hodinou na večer celou, čtvrt hodiny zvoncem na rathausu, což na pokoj zvonění nazývali, by měšťanstvo časné utichnouc, k ranní pobožnosti tím schopnější a ochotnější bylo. Pak čtvrt hodiny po vyzvánění v 5 hodin ráno rorátní zpěvy byly prozpěvovány každodenně v hojném počtu od literátův“. Přijďte tedy, půlsedmá hodina není v tomto srovnání tak časná, jako odměny se každému dostane povzbuzení a radosti, která je v těchto zpěvech bohatě obsažena.

Se zpěvem rorátů začínáme již v 6.45 přede mši svatou. Roráty pak zní i v průběhu celé mše. Každý z účastníků mše dostane zpěvníček a může se zpěvu sám aktivně zúčastnit. Roráty se skládají z písní a chorálů. Písně zpívá celé shromáždění a chorály mužská schola. K podpoře a pěstování rorátů jsme již před několika lety založili, či spíše obnovili, plzeňské Literátské bratrstvo (členy se můžete stát i Vy...), dnes cca dvacetičlenné, jehož součástí je i skupina hudebníků, – housle, flétny, klarinet, kontrabas a varhany – kteří roráty doprovázejí.

Dr. Dobroslav Orel, náš význačný hudební vědec a znalec duchovní hudby, žijící v první polovině 19. stol. píše: „Roráty patří jako čistý a vroucí výraz mariánské úcty našich předků po stránce hudební k nejkrásnějším výtvorům duchovní písně vůbec“.

Srdečně Vás zvu ke zpěvu rorátů a těším se, že budeme moci společně oslavovat Pána zpěvy, kterými jej chválili již naši dávní předkové a které nic neztratily ze své krásy, působivosti, hloubky a sdělnosti.

M.Pš.

**Provedení České mše vánoční Jana Jakuba Ryby v podání smíšeného pěveckého sboru Čerchovan, komorního orchestru Musica Tusta a sólistů
dne 26.12.2009 od 16 hod. v Loučimi,
od 19 hod. v Domažlicích,
dne 27.12.2009 od 16 hod.
v Mrákově, od 19 hod. v Horšovském Týně**

Vážení čtenáři,

dostává se Vám do rukou druhé číslo obnoveného Hudebního občasníku plzeňské diecéze. V tomto občasníku naleznete informace o hudebním dění nejen v Plzni, ale v celé plzeňské diecézi; o připravovaných koncertech, festivalech a dalších zajímavých akcích. Představením varhan v kostele sv. Mikuláše v Chebu pokračuje seriál o našich varhanách.

Přejeme Vám příjemně strávené chvíle s naším Hudebním občasníkem a požehnané prožití sice ne největších, ale určitě nejkrásnějších a hudebně nejbohatších svátků roku.

Mirek Pšenička